МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою Облік, аудит і податковий консалтинг

на тему: Особливості обліку, аналізу та контролю запасів підприємства (на прикладі ПП «Легранд»)»

Виконавець:
Студент ФМОІТ 41 гр
Гандзій Ілля Вадимович ____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Чернишова Людмила Вікторівна ____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2025

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена важливою роллю запасів на сучасному етапі розвитку торговельних підприємств, оскільки саме вони забезпечують безперервність торговельного процесу та є основою здійснення комерційної діяльності. Раціонально організована система обліку запасів сприяє їх ефективному використанню, що, у свою чергу, дозволяє підвищувати загальну ефективність господарської діяльності підприємства.

Питання обліку запасів має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення, оскільки тісно пов'язане з економічним зростанням підприємств та розвитком торгівлі загалом. Запаси є важливою частиною активів підприємства, а також займають значну частку у витратній структурі, оскільки безпосередньо впливають на формування собівартості реалізованих товарів. У контексті реформування національної системи бухгалтерського обліку, з орієнтацією на міжнародні стандарти, змінюються підходи до обліку запасів, зростають вимоги до оцінки ефективності їх використання та розширюється спектр завдань, які постають перед бухгалтерською службою підприємства. Теоретичні та прикладні аспекти обліку запасів досліджувалися у працях таких вітчизняних науковців, як І.О.Бланк, Ф.Ф. Бутинець, П.С. Безруких, С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, А.М. Коваленко, В.М. Костюченко, М.В. Кужельний, В.М. Мурашко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Л.І. Слюсарчук, Н.М. Ткаченко та інших. Серед зарубіжних авторів варто відзначити Е. Бріттона, К. Ватерсона, Р. Ханшманна, Річарда Д. Інвіна, Інк., В. Дж. Стівенсона, Р.З. Чейза, Н.Дж. Еквілайна, Р.Ф. Якобса та інших дослідників, які зробили суттєвий внесок у розвиток цієї тематики.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та практичне вдосконалення організації і методики обліку, аналізу та контролю операцій з запасами торговельного підприємства на основі чинних нормативних документів, літературних джерел, діючої практики підприємств та положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети нами визначено низку завдань, зокрема:

- уточнити сутність поняття «запаси»;
- дослідити особливості класифікації та оцінки запасів підприємства;
- вивчити особливості обліку запасів відповідно до вимог МСФЗ;
- провести аналіз особливостей діяльності обраного торговельного підприємства;
- оцінити стан організації обліку та контролю операцій із запасами на підприємстві та виявити напрямки їх вдосконалення;
- провести аналіз ефективності використання запасів на ПП «Легранд» й сформулювати рекомендації стосовно підвищення ефективності господарювання на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає процес організації обліку, аналізу та контролю запасів підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів з урахуванням специфіки торговельної діяльності ПП «Легранд».

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналіз та синтез − для деталізації досліджуваного об'єкта на окремі складові та для узагальнення теоретико-методичних аспектів обліку, аналізу та контролю операцій із запасами; статистичні та аналітичні розрахунки − для обробки облікової інформації; порівняння та групування − для зіставлення динамічних показників й виявлення залежностей між ними; прийоми порівняння та узагальнення – для надання рекомендацій, направлених на удосконалення стану обліку, аналізу та внутрішнього контролю операцій із запасами торговельного підприємства.

Інформаційною базою роботи стали дані бухгалтерського та статистичного обліку, звітність та інші документи, надані підприємством, а також нормативно-правові акти та наукова література, що дозволили сформувати повне уявлення про теоретичні та практичні основи обліку, аналізу та контролю операцій із запасами підприємства.

Публікації та апробація результатів дослідження. Автором було взято участь у студентській конференції Одеського національного економічного університету (у квітні 2025 р.) та опубліковано тези: Гандзій І.В. Порівняльна характеристика обліку запасів згідно із МСБО та НП(С)БО. Матеріали підсумкової студентської конференції ФМОІТ, присвяченої 81-річчю визволення міста Одеси від фашистських загарбників (10-12 квітня 2025 р.). «Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах військового стану». Одеса: ОНЕУ, 2025. 458 с., С.353-355.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі ***«Теоретичні засади обліку запасів у системі управління»*** розглянуто теоретичні аспекти обліку запасів, акцентовано увагу на їх економічній сутності та значенні для управління підприємством. Досліджено існуючі підходи до класифікації запасів та зосереджено увагу на особливостях обліку операцій із запасами підприємства згідно із вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності.

У другому розділі ***«Організація і методика обліку запасів на ПП «Легранд»»*** наведено організаційно-економічну характеристику діяльності ПП «Легранд», що дозволило оцінити особливості операційної діяльності підприємства. Автором досліджено документальне оформлення та особливості обліку надходження і вибуття запасів. Встановлено склад та структуру запасів, які використовуються на підприємстві, розглянуто первинні документи, якими оформлюється надходження та вибуття таких запасів, типові господарські проведення на рахунках обліку запасів та порядок відображення господарських операцій із запасами у обліковій системі досліджуваного підприємства.

Третій розділ ***«Контроль та економічний аналіз запасів на ПП «Легранд»»*** присвячено вивченню системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві, що дозволило виявити її сильні сторони та недоліки. Також проведено аналіз динаміки, складу та структури запасів підприємства й оцінено ефективність їх використання. Автором було надано рекомендації, впровадження яких дозволить поліпшити організацію обліку та внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві.

ВИСНОВКИ

У результаті вивчення нормативних документів з обліку, аналізу та контролю операцій з запасами, економічної літератури з питань розвитку обліку і критичного аналізу діючої практики на ПП «Легранд» можна зробити наступні висновки.

1. У першому розділі бакалаврської кваліфікаційної роботи нам було досліджено сутність економічної категорії «запаси» та встановлено, що для цілей обліку, аналізу та контролю під запасами розуміють активи, які утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Встановлено, що запаси як економічна категорія досліджувалися низкою науковців, які сформували декілька напрямків до тлумачення суті поняття як за ступенем деталізації, так і за тлумаченням. Аналізуючи поняття «запаси» як економічну категорію, важливо розмежовувати поняття «запаси» та «виробничі запаси», оскільки від їх правильної інтерпретації залежить якість інформаційних потоків бізнес-процесів на підприємстві.

2. Встановлено, що для належної організації обліку запасів велике значення має їх правильна та науково обґрунтована класифікація. Нами була надана класифікація запасів за різними ознаками, що дає змогу комплексно охарактеризувати їхню сутність, функціональне призначення, умови зберігання та використання. Нами були виокремлені наступні класифікаційні ознаки запасів: за призначенням; за місцезнаходженням; за одиницями виміру; за наявністю на початок і кінець звітного періоду; по відношенню до балансу; за ступенем ліквідності; за походженням; за обсягом. Також нами було з'ясовано, що важливим аспектом обліку запасів є їх оцінка, яка полягає у визначенні вартості запасів для цілей обліку та звітності, оскільки від правильності оцінки залежить достовірність фінансової звітності та результатів діяльності підприємства.

3. У контексті написання теоретичного розділу нами було встановлено особливості обліку запасів згідно із МСФЗ: надано визначення поняттю «запаси», окреслена сфера застосування МСБО 2 «Запаси», а також інших міжнародних стандартів, які застосовуються до окремих аспектів обліку запасів, розглянуто порядок оцінки запасів згідно пункту 9 МСБО «Запаси», встановлено поняття чистої вартості реалізації, методи оцінки та методи визначення собівартості списання запасів.

Також нами знайдено відмінності між вітчизняними стандартами (НП(С)БО 9 «Запаси») та міжнародними − (МСБО 2 «Запаси»). Встановлені відмінності, на нашу думку, полягають насамперед у підходах до оцінки запасів залежно від джерела їх надходження, а також у підходах до визначення собівартості вибуття запасів. Було встановлено, що головною особливістю МСБО 2 «Запаси», яка відрізняє його з-поміж національних стандартів є те, що він передбачає більш гнучкий і реалістичний підхід до обліку знецінення запасів за рахунок гнучкої реакції на реальні зміни вартості запасів. Таким чином, з огляду на суттєві розбіжності між положеннями П(С)БО 9 «Запаси» та вимогами МСБО 2 «Запаси», нами зроблений висновок щодо необхідності перегляду і оновлення національних стандартів обліку з метою їх

гармонізації з міжнародною обліковою практикою. Оскільки методологічна база МСФЗ, зокрема МСБО 2 «Запаси», надає більш гнучкі, однак водночас чітко регламентовані підходи до оцінки запасів і розкриття інформації про них, що сприяє підвищенню прозорості, порівнюваності та аналітичної цінності звітності.

4. У другому розділі наукового дослідження нами було розглянуто організаційно-економічну характеристику ПП «Легранд», яке є дистриб'ютером будівельних матеріалів, у тому числі нерудних матеріалів, залізобетонних виробів і товарного бетону. Облік ведеться бухгалтером, під загальним керівництвом директора, який здійснює контроль за правильністю та достовірністю обліку згідно із законодавством, а також візує та підписує основну фінансову, статистичну та податкову документацію. Основна фінансова та статистична звітність ведеться у електронній формі із використанням електронного цифрового підпису через програму подачі електронної звітності «M.E.Doc», а також програмного продукту на базі «BAS.Бухгалтерія». Останній забезпечує автоматизацію процесів обліку та формування фінансової звітності, зокрема автоматичне заповнення фінансової звітності малого підприємства, а також інших регламентних та бухгалтерських звітів.

5. Нами було досліджено практику обліку та контролю запасів на досліджуваному підприємстві ПП «Легранд», у тому числі у частині документального оформлення та особливостей обліку надходження і вибуття запасів. Встановлено склад та структуру запасів, які використовуються на підприємстві, розглянуто первинні документи, якими оформлюється надходження та вибуття таких запасів, типові господарські проведення на рахунках обліку запасів та порядок відображення господарських операцій із запасами у обліковій системі досліджуваного підприємства.

На підставі дослідження практики обліку запасів ПП «Легранд» нам визначені наступні недоліки та основні напрямки вдосконалення обліку:

1) На досліджуваному підприємстві відсутнє розроблене та затверджене положення «Про автотранспорт на підприємстві», що призводить до потенційних ризиків у порядку ведення бухгалтерського обліку – відсутність регламентування порядку відображення витрат, амортизації, списання матеріалів та нормування витрат на паливно-мастильні матеріали (ПММ), та може й подальшому викликати труднощі при складанні фінансової та податкової звітності, особливо під час перевірок контролюючими органами. Відсутність регламенту щодо використання транспорту у робочий та неробочий час створює ризики для коректного розрахунку витрат підприємства. Ще одним важливим питанням є визначення цільового використання автомобілів на підприємстві.

2) Метод списання пального не закріплений в обліковій політиці досліджуваного підприємства. Відсутність чітко визначеного методу обліку витрат пального може спричинити фінансові та податкові ризики, а також труднощі у формуванні облікових записів, що може призвести до відхилень під час податкових перевірок.

3) Підприємство не розподіляє транспортно-заготівельні витрати (витрати на доставку придбаних запасів) на собівартість придбаних ТМЦ, а відносить їх до витрат періоду, що протирічить п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси», який регламентує порядок визначення первісної вартості запасів. На нашу думку, віднесення витрат на

перевезення одразу до витрат періоду замість формування собівартості запасів є порушенням принципу відповідності доходів і витрат.

4) Нами було встановлено, що поряд із заправкою пального на АЗС у бак, на підприємстві зберігається певна кількість пального у фізичних ємностях, яке зберігається для обслуговування генераторів в умовах періодичного аварійного відключення світла. Однак, і пальне у фізичних ємностях, і пальне у баку автомобіля обліковуються на одному рахунку – 203 «Паливо». На наш погляд, така ситуація несе ряд потенційних ризиків для підприємства, оскільки, якщо облік ведеться загальним масивом без розподілу, податкові органи можуть помилково припустити, що все пальне фактично зберігається на підприємстві, що може спричинити питання щодо необхідності реєстрації акцизного складу та отримання ліцензії. Тому, рекомендуємо для ПП «Легранд» розмежувати облік пального на субрахунках, щоб уникнути можливих податкових ризиків, пов'язаних із перевищенням обсягу зберігання пального у фізичних ємностях, наприклад,використовувати субрахунки 2031 «Пальне в ємностях» та 2032 «Пальне на картках і талонах».

На нашу думку, щоб уникнути вищеописаних ризиків та проблем, ПП «Легранд» необхідно розробити та затвердити Положення про автотранспорт, у якому буде чітко визначений порядок використання транспортних засобів, ведення обліку витрат, контроль за технічним станом автомобілів, порядок списання матеріалів та нормування витрат на ПММ. Розробка та впровадження такого Положення ПП «Легранд» дозволить не лише забезпечити прозорість обліку та мінімізувати ризики фінансових порушень, однак і оптимізувати витрати підприємства, оскільки наявність такого документу виступає додатковим аргументом правомірності використання авто та ПММ у господарській діяльності. Також рекомендуємо ПП «Легранд» розподіляти витрати на доставку запасів пропорційно номенклатурним видам. Оскільки, у Наказі «Про облікову політику на підприємстві та організацію бухгалтерського обліку» досліджуваного підприємства не передбачено метод розподілу ТЗВ, рекомендуємо, розробити та затвердити Внутрішнє розпорядження керівника підприємства із регламентацією порядку визначення первісної вартості запасів, а також зазначенням методу розподілу ТЗВ, а у програмному продукті «BAS.Бухгалтерія» використовувати для розподілу ТЗВ спеціальний документ підсистеми «Надходження додаткових витрат», який належить до розділу обліку закупівель.

На підставі вивчення діючої системи обліку та контролю досліджуванго підприємства нами надана рекомендація створити повноцінну систему внутрішнього контролю, яка дозволить суттєво підвищити ефективність управління, мінімізувати ризики та сприяти зростанню прибутковості. Така система внутрішнього контролю побудована на таких елементах контролю, як стратегічному управлінні, організаційному та інформаційному забезпеченні, кадровому забезпеченні, методиках контролю, вхідних бізнес-процесах, контрольних заходах, коригувальних діях та фінансовому контролі. Враховуючи специфіку діяльності досліджуваного підприємства нами надані рекомендації щодо вдосконалення контрольних процедур на кожному елементі запропонованої моделі контролю. Наприклад, для елемента системи фінансового контролю з метою підвищення ефективності контролю за діяльністю підприємства варто запровадити щомісячне звіряння облікових

показників з управлінськими звітами, що дозволить своєчасно виявляти відхилення та приймати відповідні коригуючі рішення, а для мінімізації ризиків неповернення дебіторської заборгованості необхідно ввести аналіз платоспроможності контрагентів, встановлення кредитних лімітів та створення резерву сумнівних боргів. Для ПП "Легранд" як невеликого торгового підприємства з незначним номенклатурним складом товарів повноцінна система внутрішнього контролю повинна бути організована так, щоб забезпечити ефективний моніторинг господарських операцій, запобігання ризикам шахрайства, помилок у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також підвищення загальної прозорості діяльності. Основою такої системи є чіткий розподіл обов'язків між працівниками, запровадження контрольних процедур на ключових етапах обліку товарно-матеріальних цінностей, фінансів та взаєморозрахунків, а також використання автоматизованих систем для ведення обліку та моніторингу операцій.

В процесі вивчення діючої системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві нами було встановлено, що на підприємстві не ведеться фізичне переважування запасів наприкінці року, а інвентаризація цих ТМЦ здійснюється лише формально, що може спричинити серйозні ризики та негативні наслідки як з фінансової, так і з податкової точки зору. Рекомендуємо досліджуваному підприємству щонайменше раз на рік проводити незалежну оцінку залишків із залученням сторонніх експертів або використанням додаткових технічних засобів (наприклад, лазерних вимірювачів об'єму), використовувати фотофіксацію залишків для додаткового підтвердження, впровадити систему внутрішніх перевірок (щоквартально або раз на півроку). Для полегшення зважування насипних запасів на ПП «Легранд» при інвентаризації рекомендуємо внести зміни до облікової політики шляхом затвердження методики визначення ваги запасів без зважування в окремому внутрішньому документі, наприклад, у Наказі або в Робочій інструкції з обліку сипучих матеріалів, а з метою документування відхилень після інвентаризації рекомендуємо використовувати первинний документ сигнальна довідка.

На нашу думку, впровадження запропонованого механізму внутрішнього контролю забезпечить більшу точність облікових даних, що дозволить мінімізувати помилки у фінансовій та швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі. Крім того, налагоджена система внутрішнього контролю значно спростить майбутнє розширення бізнесу, адже основні управлінські процеси будуть структуровані та ефективно функціонуватимуть.

Результати аналізу показали, що на ПП «Легранд» покращилась у 2024 році порівняно із 2022 роком ефективність управління запасами. Між тим, спостерігається неоптимальна їх структура у 2023 та 2024 роках, оскільки коефіцієнт оптимальності складу запасів значно вище нормативного значення. Зазначений дисбаланс у бік збільшення менш ліквідних видів запасів (виробничих запасів) порівняно із товарами призводить до порушення фінансової стійкості на підприємстві та наявністю слабких ознак кризи ліквідності. Незважаючи на те, що оборотність запасів зросла у 2024 році порівняно із 2022 роком, все одно тривалість одного обороту запасів дорівнює майже рік, тому управлінському персоналу рекомендовано низку заходів щодо прискорення оборотності запасів, а саме: оптимізувати обсяги закупівель, використовуючи модель економічного розміру замовлення (EOQ) та впровадження політики Just-in-Time.

АНОТАЦІЯ

Гандзій І.В. «Особливості обліку, аналізу та контролю запасів підприємства (на прикладі ПП «Легранд»)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти обліку запасів підприємства, зокрема досліджено сутність, оцінку та класифікацію запасів, а також особливості обліку запасів згідно із МСФЗ. Вивчено діючу практику документування операцій із запасами, особливості їх відображення в програмі «BAS.Бухгалтерія», а також досліджено систему внутрішнього контролю запасів на ПП «Легранд». Проаналізовано ефективність використання запасів на ПП «Легранд». Автором запропоновано комплекс рекомендацій щодо удосконалення обліку та системи внутрішнього контролю запасів на досліджуваному підприємстві. Зокрема, рекомендовано розмежувати облік пального на субрахунках, щоб уникнути можливих податкових ризиків, пов'язаних із перевищенням обсягу зберігання пального у фізичних ємностях: відображати пальне, що знаходиться у фізичних ємностях, на субрахунку 2031 «Пальне в ємностях»; пальне, яке придбається за талонами чи паливними картками − на субрахунку 2032 «Пальне на картках і талонах». Для полегшення зважування насипних запасів на ПП «Легранд» при інвентаризації рекомендовано затвердити методику визначення ваги запасів без зважування в окремому внутрішньому документі, наприклад, у робочій інструкції з обліку сипучих матеріалів та внутрішній інструкції з проведення інвентаризації на підприємстві.

***Ключові слова**: запаси, нормативне регулювання, облік, оцінка, контроль, аналіз.*

ANNOTATION

Gandziy Ilya. Peculiarities of accounting, analysis, and control of enterprise inventories (based on the example of PE «Legrand»)»

Qualification work for obtaining a bachelor`s degree in specialty 071 «Accounting and Taxation» under the educational program «Accounting, Auditing and Tax Consulting».

Odesa National Economic University. – Odesa, 2025.

The thesis explores the theoretical aspects of inventory accounting in an enterprise, in particular, the essence, valuation, and classification of inventories, as well as the specific features of inventory accounting in accordance with IFRS. The current practices of documenting inventory transactions are examined, along with their representation in the «BAS.Accounting» software. The internal control system for inventories at the private enterprise «Legrand» is also analyzed. The efficiency of inventory utilization at PE «Legrand» is assessed.

The author proposes a set of recommendations to improve the accounting and internal control system for inventories at the studied enterprise. In particular, it is recommended to differentiate the accounting of fuel using sub-accounts to avoid potential tax risks related to

exceeding the storage volume of fuel in physical tanks: to record fuel stored in physical tanks under sub-account 2031 «Fuel in Tanks»; to record fuel purchased via vouchers or fuel cards under sub-account 2032 «Fuel on Cards and Vouchers». To facilitate the weighing of bulk inventories during inventory counts at PE «Legrand», it is recommended to approve a methodology for determining inventory weight without actual weighing in a separate internal document, such as a working instruction on the accounting of bulk materials and an internal instruction on conducting inventory at the enterprise.

Keywords*: inventories, regulatory framework, accounting, valuation, control, analysis*.